

OBRAZOVÁ PUBLIKACE

„KLEMENT GOTTWALD 1896 - 1953“
_TVŮRCE VÍTĚZNÉHO ÚNORA

Přečtěte si kvalitní digitalizovanou kopii oslavné reprezentativní publikace „Klement Gottwald 1896 - 1953“. Devátá kapitola je věnována období, které vyústilo tzv. Vítězným únorem. Knihu vydal v roce 1954 Ústav dějin Komunistické strany Československa.

Dobový text a fotografie mohou učitelé využít při přípravě zajímavých metodických materiálů pro své žáky, případně s nimi pracovat v hodině nebo semináři, mohou se stát také podkladem pro samostatnou práci či přípravu žáků.

Bibliografická citace: ÚSTAV DĚJIN KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA. Klement Gottwald: 1896 - 1953. 1. vyd. Praha: Orbis, 1954.

Období 1948 - 1949

Pro vyváženost historického přístupu vám přinášíme ukázkou, která pojednává o době v pretotalitním Československu před tzv. Vítězným únorem. Jejimi autory jsou Karel Kaplan a Pavel Kosatík:

NA CESTĚ K ÚNORU Důležitým mezníkem v Gottwaldově životě se staly parlamentní volby v květnu 1946. Během roku, jenž uplynul od konce války, se ustálilo stranickopolitické rozvrstvení obyvatel a začaly se projevovat první, zatím pozitivní důsledky stranou určených opatření, jako bylo znárodnění průmyslu. Gottwaldovým vynálezem bylo i zavedení bílých hlasovacích lístků, které měli odevzdávat lidé, jimž se nepovedlo ztotožnit s žádnou stranou Národní fronty. Smyslem tohoto opatření bylo zabránit, aby se hlasy nespokojených voličů rozdělily mezi demokratické strany. V lednu 1946 Gottwald zavedení těchto lístků vysvětloval slovy: **Připustí se tak jakási opozice mezi voliči. Strany Národní fronty budou muset ve své agitaci čelit této opozici a brát odpovědnost za dosavadní politiku lidové fronty, což zamezí, že se nemohou navzájem pro tuto politiku napadat.** Bílé lístky nakonec volební výsledky neovlivnily, odevzdalo je jen 32 177 voličů, tedy méně než půl procenta. KSČ se květnovými volbami stala nejsilnější československou stranou, získala 38 procent hlasů (v českých zemích 40 procent), což v třísetčlenném parlamentu znamenalo 114 poslanců (se sociálními demokraty tvořili komunisté těsnou nadpoloviční většinu). Tento úspěch byl výsledkem Gottwaldovy volební strategie. Trval na tom, aby kampaň strany byla srozumitelná pro každého pracujícího člověka. Vymyslel pro ni několik snadno zapamatovatelných hesel („Republice více práce, to je naše agitace“), na která se v myslích voličů zredukoval volební program strany. Patřil k nemnoha čelným politikům, kteří si sami psali proje-

vy, navíc byl v této době ještě schopen živě se zajímat o nálady mezi obyvatelstvem - před zasedáními ÚV si o nich dával referovat od okresních tajemníků strany. Na „bolesti občanů“, o nichž se takovým způsobem dozvídal, pak ve svých projevech obratem reagoval; vzbuzovalo to dojem, že je nejen informován o všem, co se kde v zemi děje, ale že na obyvatelstvo se starostlivou péčí myslí. Předvolební kampaň strany Gottwald postavil na vlasteneckém a budovatelském základě: slíbil, že budoucí parlament schválí novou ústavu, která bude odpovídat změněným poměrům v zemi, a proměnu ekonomiky měl nastartovat „Gottwaldův“ dvouletý hospodářský plán. Po volebním úspěchu v květnu 1946 vypracoval dvojí plán činnosti strany, aktuální a perspektivní. První plán se týkal budování takzvaného levicového bloku, tedy posilování spolupráce hlavně se sociálně demokratickou stranou. Neprobíhala tak bezproblémově, jak se ještě nedávno zdálo - ve volbách skončili sociální demokraté v českých zemích na posledním, čtvrtém místě a všechno nasvědčovalo tomu, že se tak stalo právě pro jejich těsnou spolupráci s komunisty; ve straně sílily hlasy žádající, aby se strana vůči KSČ více vymezila, tj. distancovala se od ní. Dlouhodobá Gottwaldova strategie se pak zaměřila na získání moci v zemi. Podle jeho představ se tak mělo stát po dalších volbách v roce 1948; Gottwald počítal s tím, že KSČ v nich získá 51 procent hlasů. Jako šéf nejsilnější strany byl po volbách prezidentem pověřen sestavením vlády. Respektoval předvolební přání demokratů, aby byly ve vládě zastoupeny všechny strany Národní fronty. Předložil návrh personálního složení vlády a návrh jejího programu a s obojím uspěl. Konečně se tak, rok po válce, mohl posadit do premiérského křesla. Jeho první zahraniční cesta v nové funkci (v červenci 1946) vedla do Moskvy, kde se Stalinem mimo jiné jednal i o perspektivě zvláštní československé cesty k socialismu. **Stalin tehdy řekl, že jak zkušenosti ukázaly a jak klasikové marxismu-leninismu učí, neexistuje pouze jedna cesta vedoucí přes sověty a diktaturu proletariátu, nýbrž může být za určitých konstelací také jiná cesta. A soudruh Stalin řekl: Právě teď, po porážce hitlerovského Německa ..., při takových historických příležitostech se ukazuje mnoho možností a cest pro socialistické hnutí. Kupříkladu uvádí Jugoslávii, Bulharsko a Polsko, a vysloveně uvedl také naši zemi, že zde je možná speciální cesta k socialismu, která nemusí nutně vést přes systém sovětský a přes diktaturu proletariátu, nýbrž může se pohybovat po jiných cestách.** Několik Stalinových vět o možné specifické cestě k socialismu, jakkoliv byly vyřčeny obecně a neurčitě, přivítali a použili ideologové KSČ jako klíčový argument: Báli jste se, že budeme v Československu zavádět sovětský model? Zde slyšíte samotného Stalina, nic takového není nutné, každá země ať si dělá co chce, nakonec se dohodneme. Teze o „vlastní cestě k socialismu“ získala u veřejnosti příznivý ohlas, zapadala do představ o budoucnosti národa, jimž se oddávali Zenklovi národní socialisté i sociální demokraté. Stalinovým výrokem vzrostly i jejich naděje, že komunisty by se mohlo podařit udržet na demokratické cestě vývoje: vítězili-li u nich nacionální myšlení nad internacionálním, možná že ti komunisté vůbec nejsou tak zlí, jak se povídá. Plán na „vlastní cestu“ však opět rychle zhasl; sám Gottwald na toto téma promluvil jen dvakrát, naposledy v lednu 1947. Téhož roku se měla konat ideologická konference KSČ, kde se o „vlastní cestě“ mělo mluvit; nakonec se však uskutečnila až v lednu roku následujícího, po ustavení Informačního byra komunistických stran, které opět přitvrdilo v představách o tom, jak má nastolení monopolní moci ve státech mimo SSSR vypadat: na technice nezáleží, hlavně když k převzetí moci dojde rychle. Aby Moskva vyloučila o nastupujícím tvrdém kurzu všechny povinnosti, vyloučila ze svazku socialistických zemí Jugoslávii. K druhému Gottwaldovu setkání (ve funkci premiéra) se Stalinem došlo v červenci 1947, kdy Gottwald odjel do Moskvy v čele československé delegace jednat o budoucí účasti ČSR na Marshallově plánu. Jednání skončila (nebo vlastně už začala) pro republiku naprostým neúspěchem - Stalin československou účast na plánu odmítl a Gottwald se mu beze zbytku podrobil. Pokud někdo doufal, že „československá cesta“ k socialismu je možná, Stalinův názor na Marshallův plán ho o iluze připravil. Doma byl ve vztahu k vládě, kterou řídil, považován za schopného premiéra. Dokonce i mezi ministry demokratických stran požíval pověsti politika schopného kompromisu. Skutečnost byla poněkud jiná. Jevil se jako muž konsensu především proto, že na otevírání konfliktních témat měl ve vládě „své lidi“, především ministry Kopeckého a Ďuriše (v listopadu 1947 k nim přibyl ještě Alexej Čepička). Vyvolávání sporů s demokratickými ministry bylo pro tyto tři zálibou i hračkou. Byli mistry konfrontace; pravidelným doprovodem jejich návrhů byla pohrůžka „mobilizace mas“ pro případ, že by snad demokraté byli proti. Gottwald se dlouho stavěl do pozice jakéhosi nadstranického tišitele těchto sporů, v posledních měsících před únorem 1948 se však stále častěji s požadavky svých „štěkáčích psů“ ve vládě ztotožňoval. I jinak si ve vládě zvykl požívat plně autority, již mu úřad premiéra dával. Kdykoli se debata dostala do polohy pro komunisty nevýhodné, využíval nejen svého práva určovat termín a program schůzí, ale rozhodoval i o jejich ukončení proti vůli členů vlády. Diskusi o věcných problémech s oblibou přenášel do politické roviny; běžné byly jeho výhrůžky demokratickým ministrům, že nepodrobí-li se přáním KSČ, ohrozí soudržnost Národní fronty. V jeho slovníku se stále častěji objevovaly kategorické výrazy jako

„nesouhlasíme“, „odmítáme“, „nepřijmeme“, „nepřipadá v úvahu“, „je nepřipustné“, „reakční“ atd. Když například do vlády pronikly zprávy, že některé strany nechtějí v parlamentu hlasovat pro důvěru kontroverznímu ministrovi zemědělství Durišovi, Gottwald zaujal následující stanovisko: **Zdůrazňuji, že by to byl případ prvního druhu. Ústavně vzato by to nic neznamenalo ..., ale politicky by takové nehlasování znamenalo, že se strany, které odmítly hlasovat pro expozé ministra, distancují od vlády, že demonstrují veřejně svůj protivládní, opoziční postoj. Jestli by to bylo soudržnosti Národní fronty a další práci v parlamentu prospěšné, o tom velmi pochybuji. Pánové by musili volit tedy buď a nebo. Jestli pánové nemají důvěru k vládě, mají možnost postavit otázku důvěry nebo nedůvěry. Mohou hlasovat proti, ale musí uvážit, že tím zrušují soudržnost Národní fronty. Takto si hrát uvnitř vlády na opozici je na pováženou a všichni si to musí dobře rozmyslet.**“ Typickou ukázkou Gottwaldových praktik ve vládních schůzích je záznam jeho řeči ve vládě 17. února 1948 (byla to poslední schůze vlády před tím, než ministři za demokratické strany podali demisi). Tito ministři požadovali, aby komunistický ministr vnitra Nosek zastavil výkon rozkazu o nahrazení několika nekomunistických důstojníků Bezpečnosti v Praze členy strany. Věc se zdála jasná a nevhodná diskuse, nadřazenost vládního usnesení nad rozhodnutím jednotlivého člena patřila k principům, na nichž byla založena veškerá činnost tělesa. Gottwald přesto podle zápisu z vládní schůze označil požadavek dodržování vládního usnesení za nehorázný. **Rozhodně se po osvobození něco podobného ještě nestalo. Takové případy bývají vždy předmětem politické dohody. Je třeba si představit důsledky této praxe, kdyby se měla stát pravidlem. Znamenalo by to, že by prostým usnesením vlády mohl být vykonán trvalý vliv na kompetenci jednotlivých resortních ministrů podle toho, jak bude docházet k náhodným vládním usnesením. Konkrétně by to mohlo vést k tomu, že by vláda svými usneseními mohla také soustavně zbavovat devět komunistických ministrů jejich pravomoci. To je samozřejmě věc, která je ... nepřipustná.** Nato Gottwald schůzi odročil na 20. února - tam však už demokratičtí ministři, pobouření jeho jednáním, nepřišli, neboť ministr vnitra usnesení vlády nesplnil. **ÚNOR 1948** Během únorové krize Gottwald dosáhl největšího politického úspěchu svého života: KSČ se pod jeho vedením chopila moci ve státě. O takovém triumfu sní každý vůdce, jen málo vyvoleným se ho však podaří uskutečnit. Gottwald toto zvláštní politické štěstí měl. Bezprostředně po skončení krize doma ani v zahraničí nikdo nepochyboval o tom, že její hladké rozřešení bylo především Gottwaldovou zásluhou. Stalin podle Kopeckého chválil československého premiéra slovy: „Vot molodci, vyřídili jste je v glazé rukavičkách.“ Doma, mezi svými, potom Gottwald povýšil o další stupeň - z uznávaného vůdce strany se stal jejím symbolem. Způsob, jakým se KSČ chopila moci, ho u jejích členů vybavil neotřesitelnou autoritou. Původně Gottwald předpokládal, že k rozhodujícímu mocenskému střetu dojde během parlamentních voleb v roce 1948; k tomu datu také původně zaměřil píli svých spolubojovníků. Neobával se však ani případného střetu, pokud by se uskutečnil ještě do voleb. Odstoupení demokratických ministrů v únoru 1948 mu přišlo spíše vhod; něco podobného vlastně po celou dobu činnosti v Národní frontě očekával, s kolektivním vystoupením „demokratů“ proti KSČ, které bude mít za cíl utvoření úřednické vlády, počítal už od samého začátku, ostatně měl s úřednickými vládami zkušenosti z dob první republiky. O plánu „reakce“ ustavit úřednickou vládu mluvil také během únorové krize. Ujišťoval tehdy funkcionáře své strany, že „rok 1920 se opakovat nebude“. Za své odhodlání vyřešit převzetí moci parlamentní cestou byl kritizován už na ustavující schůzi Informbyra v září 1947. Sovětští soudruzi kritizovali KSČ za to, že příliš podléhá československým parlamentním tradicím a počítá jen s využitím demokratických způsobů boje. Gottwald ale trval na svém, zvláště když o rodícím se úmyslu ministrů demokratických stran odejít z vlády věděl od informátorů dlouho předem. Nijak ho to nezneklidňovalo. Ještě 19. února 1948, když už byla demise na spadnutí, váhal, zda ji využije ke konečnému mocenskému střetnutí. Až po rozhovoru s Valerianem Zorinem, náměstkem sovětského ministra zahraničí, který se v předvečer krize nečekaně objevil v Praze, se Gottwald rozhodl. Pokyn z Moskvy na něj zapůsobil víc než tlak domácích komunistů. Druhého dne, 20. února, ministři tří demokratických stran odstoupili. Gottwald později (na schůzi ÚV KSČ 9. dubna) popisoval, s jakou radostí jejich demisi přijal. Protože vláda nepadla, tak jak očekával, zůstala mu navíc možnost postupovat při řešení vládní krize parlamentní cestou a zanechat alespoň navenek zdání, že k předání moci v zemi došlo podle ústavy. **Já se přiznám, že jsem se ráno před schůzí modlil, aby je ta blbost neopustila a oni nepřišli. Pánbůh mě vyslyšel a oni nepřišli, nýbrž poslali dopis, ve kterém žádali zprávu, jestli usnesení bylo provedeno ... Nejprve jsem tomu nechtěl uvěřit, že by to šlo takhle lehce ... Je potřeba uvědomiti si, že i když si říkáme, že volili blbou záminku, že byli hloupí, bylo jejich manévrování velmi nebezpečné. Kdyby oni svoje výpočty nezakládali na falešných předpokladech, to je na falešném ocenění jedné vnitřní situace, nálady mas, a také mezinárodní situace, tak by byl jejich pokus velmi nebezpečný a mohl mít velmi neblahé následky.**

Od okamžiku, kdy se Gottwald rozhodl využít demise ministrů k vyřešení mocenské otázky, počínal si tvrdě a energicky, podle zásad tehdejší ideologie a dlouholeté praxe komunistického hnutí řízeného z Moskvy. Jeho byt se na několik dní proměnil v sídlo improvizovaného stranického „generálního štábu“. Téměř bez přerušení v něm zasedali členové předsednictva ÚV, vedoucí funkcionáři z „terénu“ tam nepřetržitě dodávali zprávy. Slánský odtamtud organizoval rychlý přenos rozhodnutí stranického vedení na nižší složky. Každou noc Gottwald jednal s vedoucími činiteli Bezpečnosti a obranného zpravodajství Reicinem, Jandou a Veselým, „štáb“ komunikoval s vedením strany na Slovensku. Nově ustavené komise pracovaly na vyzbrojení Lidových milic, na výběru nových členů vlády a na dalších úkolech, při jejichž řešení měl Gottwald téměř vždy konečné slovo. Stál v centru dění, a jeho výsledek proto padá hlavně na jeho hlavu. Už v den demise Gottwald vymezil hlavní zásady řešení krize. Odstoupivší ministři se do vlády už nevrátí a o jejich nástupcích se nebude vyjednávat s vedeními jejich stran. Gottwald si je z prokomunistických členů těchto stran vybere sám. Tímto způsobem doplněná vláda pak požádá parlament o vyjádření důvěry a získá ji. Předání moci se uskuteční pokojnou cestou, neodporující ústavě. K tomu však bylo nutné vytvořit odpovídající tlak na demokratickou veřejnost a především na prezidenta. Gottwald proto uvedl stranu do „bojové pohotovosti“, vyhlásil „mobilizaci mas“. O vyřešení krize se mělo rozhodnout v ulicích, kde strana začala organizovat demonstrace a další nátlaková opatření, jež měla vzbudit dojem, že „lid“ stojí semknut za Gottwaldem. Komunisty řízený rozhlas začal zpracovávat obyvatelstvo měst a venkova. Gottwaldovu linii podpořila velká část tisku. Premiérovy projevy se přenášely i místním nebo závodním rozhlasem. Devátého dubna 1948 k této kampani Gottwald řekl: **Měli jsme víceméně všechny trumfy v rukou. Požadavky dalšího znárodnění, důsledné provádění vládního programu, revize pozemkové reformy, důsledné provádění nové pozemkové reformy. Tyto požadavky měly velký ohlas a my jsme je podepřeli organizačně tím, že jsme měli svolány oba velké sjezdy: sjezd závodních rad na 22. 2., na 28. a 29. sjezd rolnických komisí, několik dnů, asi tři dny předtím, než došlo před 20. únorem, a my jsme již upozorňovali veřejnost, že se něco chystá, takže ve chvíli jejich demise jsme měli, jak jsem již řekl, když ne všechny, tedy aspoň většinu trumfů v ruce. Nám bylo jasné, že se z jejich demise nezblázníme, že zůstaneme na místě, že nepřipustíme jejich návrat do vlády.** Jedenadvacátého února vyzval Gottwald na Staroměstském náměstí „lid“, aby začal přebírat moc. Obratem začaly vznikat akční výbory Národní fronty jako orgány, jež rozhodovaly o tom, kdo bude dál zaujímat který významný post. Jejich hustá síť se během několika dní rozprostřela po celé republice. Politická čistka, kterou tyto akční výbory podnikly, vyřadila ze zaměstnání a funkcí několik set tisíc nekomunistů. Akční výbory zlikvidovaly předchozí, v zásadě koaliční strukturu Národní fronty a nahradily ji systémem jediné skutečně vládnoucí strany. Rozdělily společnost na občany dvou kategorií: komunisty a ty ostatní. Během krize se Gottwald navenek úzkostlivě snažil zachovávat zdání demokratičnosti převratu. Nechtěl se dostat do neřešitelného konfliktu s prezidentem Benešem; potřeboval ho mít aspoň oficiálně na své straně, aby před světem mohl předstírat kontinuitu probíhajících změn s dosavadním vývojem. Obával se i toho, aby ČSR nepřišla o hospodářské kontakty se západním světem. Hlavně z těchto důvodů naléhal na zachování poslancecké imunity u představitelů demokratických stran: když třeba komunističtí členové Bezpečnosti, přesvědčení, že hodina H udeřila, zatklí nenáviděného národněsocialistického poslance Krajínu, Gottwald (na žádost prezidenta Beneše) zařídil jeho propuštění. Křivdy páchané na lidech veřejnosti neznámých ho však ponechávaly lhostejným. Po čtyřech dnech probíhajících čistek a zvlčilostí Gottwald usoudil, že nastaly podmínky k vyřešení krize. Už 23. února v noci se z ústředí strany do krajů rozjížděli emisaři s Gottwaldovým poselstvím: krize musí být ukončena nejpozději 25. února. V ten den Gottwald předložil návrh personálního obsazení nové vlády prezidentu Benešovi a uspěl, prezident souhlasil. Únor 1948 svedl oba muže dohromady jako protivníky, kteří se nakonec na vyřešení krize společně podepsali. Ačkoliv politicky stáli každý jinde, v letech 1945–1948 o nich bylo možné říci, že se navzájem respektovali. Gottwald si Beneše vážil jako veterána evropské politiky, který se zasloužil o sblížení republiky se SSSR. V konkrétních otázkách ho však vnímal jako soupeře. Když například Beneš dopsal válečné paměti, zajímal se kromě jiného o Gottwaldův názor. Ten si nechal nejprve vypracovat odborný posudek, s nímž se pak ztotožnil. Z něj vyplynulo, že jeho stanovisko k prezidentovi bylo kritické. Gottwald vnímal Beneše jako politického realistu, přizpůsobujícího své činy aktuální situaci. Věděl, že ocitne-li se Beneš pod tlakem, bude snadnější přimět ho k takovému rozhodnutí, jaké si Gottwald přeje. Přesně taková situace v únoru 1948 nastala - Beneš později několikrát Gottwaldovi vyčetl ponížení, jaké zažil, když se musel „rozhodovat pod tlakem ulice“. Premiér též dopodrobna znal prezidentovy úvahy o tom, proč je nutné a správné spojenectví země se Sovětským svazem a spolupráce s ostatními zeměmi slovanského bloku. Vnímal však také, že prezidentovy naděje na poválečnou spolupráci mezi Východem a Západem už

v roce 1947 neměly tak jednoznačnou podobu jako za války nebo v roce 1945. Nebylo možné pochybovat o tom, že prezident se sbližuje s představiteli nekomunistických stran, hlavně s národními socialisty, kteří se stále častěji prohlašovali za „stranu Edvarda Beneše“. Gottwald však také věděl, že bez ohledu na své stranické sympatie se Beneš v případě krize zachová jako člověk, který se pokouší rozpory spíše zahladit než vyhrotit, a že tedy bude, pokud to jenom trochu půjde, působit k tomu, aby se strany sdružené v Národní frontě opět dohodly. Ať bude podstata dohody jakákoli. Skutečná prezidentova pozice se nakonec, v průběhu krize, ukázala slabá. Vzhledem k tomu, že neodstoupila vládní většina, Beneš neměl v ruce ústavní nástroj, kterým by si pád vlády vynutil. Odstoupivší ministři alespoň žádali, aby Gottwaldovi nedovolil vytvořit vládu z představitelů „levicových křídel“ jejich stran, ale i pro to Benešovi scházela pravomoc. Hlas „ulice“, který stranický aparát nechal rozeznít, postavil Beneše do vnitřně bezvýhodné situace. (Gottwald se netajil tím, jakou strategii má připravenou pro případ, že by prezident jmenování nové vlády odmítl: komunisté vyhlásí generální stávkou, Lidové milice vypochoďují ze závodů do ulic a ozbrojený „lid“ bude žádat Benešovo odstoupení. Taková strategie zaváněla občanskou válkou a Gottwald věděl, že prezident se jejímu riziku vyhne.) Nakonec tedy Gottwald zvládl únorovou krizi bez toho, aby se navenek jeho konflikt s prezidentem projevil. Dosáhl dokonce toho, že o tři měsíce oddálil prezidentovu abdikaci (Beneš měl v úmyslu odstoupit bezprostředně po skončení krize; nakonec se tak však stalo až v červnu 1948). Na schůzi ÚV KSČ 9. dubna 1948 prezidentovu úlohu během krize zhodnotil takto (tato část projevu nebyla zařazena do jeho spisů): **Prezident náš návrh podepsal. My jsme s tím, soudruzi a soudružky, počítali. My jsme jaksi prezidenta natolik znali, že jsme věděli, jestli bude ukázána síla, že prezident tuto sílu ocení, reálně zváží a s ní bude počítat. My jsme tehdy s tím vývojem počítali, ale přitom jsme byli připraveni i na jiné řešení a myslím, že vědomí, že jsme připraveni i na jiné řešení, hrálo také roli při tom, když prezident náš návrh přijal. Vám je známo, že my jsme jaksi veřejně řekli, že to bylo velmi těžké, on se rozešel se svými politickými přáteli. On, který nám říkal, že by byl nejraději, kdyby nemusel dělat politiku a byl jen tak ústavním prezidentem, chodit po zahrádce a psát paměti, přece jenom politiku chtěl dělat, viděl, že se ta jeho politika zhroutila, kolísal v podepsání, ale myslím, že už se uklidnil a že již úmyslem o demisi se jaksi nemusíme zabývat.** Skutečnost, že Beneš nakonec abdikoval až 7. června 1948, lze označit za další úspěch Gottwaldova politického umění. Počátkem března a května premiér absolvoval s prezidentem dva zásadní rozhovory, jejichž výsledkem vždy bylo, že původní „pevný“ termín abdikace Beneš odsunul. Z dochovaných záznamů těchto jednání je zřejmé, jak se Gottwald snažil prodloužit před světem zdání, že Beneš svým setrváváním v úřadě veškeré změny probíhající ve společnosti posvěcuje. Podle záznamu pořízeného prezidentovým kancléřem Smutným se například rozhovor Beneš-Gottwald ze 4. května 1948 odehrál takto: **Předseda vlády upozornil, že abdikaci před schválením ústavy a před volbami by museli (komunisté) vykládat politicky a nemohli by ji nechat bez komentáře. Upozorňuje, jaká by to byla nová pastva pro cizinu. Prezident souhlasí, že jistě by se jeho odchodu cizina chopila, ale udělalo by to méně hluku, nežli si předseda vlády myslí, rychle by to prošlo. S tím předseda vlády nesouhlasil; již za únorových událostí byl prezidentův postoj středem zájmu ciziny. Prezident: nechce udělat nic takovým způsobem, aby z toho vynikal rozpor mezi ním a komunisty. Řekl to mnohokrátě předsedovi vlády předtím a opakuje mu to i dnes, že je sice mezi ním a komunisty neshoda v názorech, ale to neznamená, že by bylo nutno rozejít se ve zlém. Naopak záleží mu na tom, aby rozchod byl takový, aby další přátelský poměr byl možný...**

ZDROJ: KAPLAN, Karel a Pavel KOSATÍK. Gottwaldovi muži. Vyd. 1. Litomyšl: Paseka, 2004, 333 p., [32] p. of plates. ISBN 80-718-5616-9.

TVŮRCE
VÍTĚZNÉHO ÚNORA

1948

Občany a občani! Druzí přátelé!

Stojíme nyní před nevázaným úkol-
em, jak rychle a pro lid a pro
republiku prospěšně přesit nastalon
Německá krize.

Chceme tuto krizi přesit ústavně
demokraticky a parlamentárně,
na základě široké Národní fronty,
představující všechny vrstvy
pracovníků ve městech i na
venkově.

Navrhneme, aby za odstupnice
ministrů byla vláda doplněna
nordními lidmi, kteří zůstali

STRÁNKY RUKOPISU PROJEVU KLEMENTA GOTTWALDA NA STAROMĚSTSKÉM
NÁMĚSTÍ V PRAZE 21. ÚNORA 1948. (PSÁNO TUŽKOU).

věrní původním duchu Národ-
 ní fronty, pat se takto vyví-
 řela ve společném boji proti
 citlivým veličinám a ve
 vlně národní revoluce.
 Věřím, že takových dobrých
 českých a slovenských mužů
 a žen je dostatek ve všech
 politických stranách a ve
 všech vřecích organizac-
 ích. Vždyť ministři, kteří
 fakticky opustili myšlenku a
 Program Národní fronty a
 svůj ~~ne~~ samovolný pokus

KLEMENT GOTTWALD NA SJEZDU ZÁVODNÍCH RAD V PRŮMYSLOVÉM PALÁCI V PRAZE 22. ÚNORA 1948.

„Ale reakce se zřejmě přepočítala. Chtěla-li opakovat rok 1920, pak zapomněla, že Gottwald není Tusar. A že náš lid, především naše dělnická třída, prošel od roku 1920 příliš těžkými zkouškami a zkušenostmi, než aby připustil opakování historie z roku 1920...

Kupředu cestou lidové demokracie, cestou pokroku, cestou prospěchu pracujícího lidu a republiky, kupředu, zpátky ni krok!“

Z projevu Kl. Gottwalda na sjezdu závodních rad 22. února 1948.

KLEMENT GOTTWALD NA MANIFESTAČNÍM SJEZDU SVAZU ČESKOSLOVENSKO-SOVĚTSKÉHO PŘÁTELSTVÍ V NÁRODNÍM DIVADLE 22. ÚNORA 1948.

„...novému Svazu československo-sovětského přátelství připadl hned při jeho zrodu velký úkol: stát na stráži československo-sovětského spojení a mobilisovat na ni všichni náš lid, říci nahlas a na všechny strany, že naše spojenecké svazky jsou nedotknutelné, že vždy a ve všem půjdeme po boku Sovětského svazu a nikdy jinak.“

Z projevu Kl. Gottwalda na sjezdu svazu československo-sovětského přátelství v Národním divadle 22. února 1948.

141

DNE 25. ÚNORA 1948 OZNÁMIL KLEMENT GOTTWALD PRACUJÍCÍM, SHROMÁŽĎENÝM NA VÁCLAVSKÉM NÁMĚSTÍ V PRAZE, JMENOVÁNÍ NOVÉ VLÁDY.

„Je potřeba, soudruzi a soudružky, nyní, když vůle našeho lidu byla tak slavně prosazena, znovu se semknout v mohutné pracovní úsilí, abychom překonali veškeré obtíže, které před námi stojí, a abychom vybudovali z naší republiky, oprostěné od reakcionářů, šťastný domov všeho pracujícího lidu.“

Z projevu Kl. Gottwalda na Václavském náměstí 25. února 1948.

KLEMENT GOTTWALD NA ZASEDÁNÍ ÚSTŘEDNÍHO AKČNÍHO VÝBORU NÁRODNÍ FRONTY 25. ÚNORA 1948.

„Je třeba jasně a nedvojsmyslně říci, že Národní fronta ve své nynější formě zůstane i nadále a že je nejdůležitějším politickým instrumentem pro vedení mas a národa. To znamená, že je nutná, že musí být a že řeči o tom, že se už přežila, jsou škodlivé.“

Kl. Gottwald 1946—1948, II, str. 184.

PŘI PŘEHLÍDCE SBORU NÁRODNÍ BEZPEČNOSTI A DĚLNICKÝCH MILICÍ 28. ÚNORA 1948
NA STAROMĚSTSKÉM NÁMĚSTÍ V PRAZE.

„Stojíte tu dnes věrně bok po boku, příslušníci SNB a dělnických milicí jako ztělesnění lidové obrany vnitřního pořádku ve státě. Střežte všichni jako oko v hlavě tento svazek lidu s bezpečnostními orgány! Nikdy se již nesmí nikomu podařit tento svazek roztrhnout a postavit obě strany proti sobě. Postupujte i nadále v nejužší spolupráci, společně braňte klid republiky a tvůrčí budovatelskou práci lidu!“

Z projevu Kl. Gottwalda na přehlídce 28. února 1948.

KLEMENT GOTTWALD NA SJEZDU ROLNICKÝCH KOMISÍ 29. ÚNORA 1948 VE SLOVAN-
SKÉM DOMĚ V PRAZE.

„Spolupráce a porozumění lidu měst a venkova jsou nejlepší zárukou dalšího úspěšného rozvoje republiky a lepších časů. Upevníme-li tuto jednotu, učiníme-li ji nerozbornou, bude také naše republika nerozborná a budeme se mít všichni dobře.

To je, myslím, jedno z velkých poučení posledních dnů, ze sjezdu zaměstnaneckých rad i ze sjezdu vašeho: dělník za rolníka, rolník za dělníka, a tam svět se hne, kam se tato síla napře! Což, drazí přátelé, znamená dneska: dělník za rolníka, rolník za dělníka a celá tato síla spolu s ostatními pracujícími vrstvami národa — do práce pro štěstí a blaho všeho lidu a pro rozkvět naší drahé republiky!“

Z projevu Kl. Gottwalda na sjezdu rolnických komisí 29. února 1948.

KLEMET GOTTWALD S ANTONÍNEM ZÁPOTOCKÝM A VILIAMEM ŠIROKÝM NA PRVNÍ SCHŮZI OBROZENÉ VLÁDY NÁRODNÍ FRONTY 5. BŘEZNA 1948.

„Dnes, kdy hněv lidu smetl reakční ministry a jejich společníky, přichází rekonstruovaná a doplněná vláda k čistému stolu a do vyvětraných místností. Běží nyní o to, nezklamat důvěru lidu. Běží o to, vytvořit z vlády orgán vskutku pracovní a výkonný. Úkoly máme veliké. Musíme dohnat vše, co se vinou sabotérů zameškalo, i splnit nové požadavky, které lid vyzvedl v nedávných pohnutých dnech.“

Kl. Gottwald při zasedání vlády 5. března 1948.

KLEMENT GOTTWALD PŘI PŘEDNESU AKČNÍHO PROGRAMU NOVÉ VLÁDY V NÁRODNÍM SHROMÁŽDĚNÍ 10. BŘEZNA 1948.

„Nepřeháním, řeknu-li, že náš pracující lid měst i venkova složil v těchto kritických dnech novou zkoušku politické vyspělosti a zralosti a že v této zkoušce skvěle, ba přeskvěle obstál. Považuji za svou povinnost vyslovit i s této tribuny ústavodárného Národního shromáždění našemu pracujícímu lidu měst i venkova a jeho skutečným politickým představitelům svůj velký obdiv a velký dík za jejich rozhodný a vpravdě státnický postoj v této krizi. Vy, miliony a miliony prostých občanů ve městech i na vesnici, jste zachránili naši zemi před novými Lipany a tím i před novou Bílou horou. Novodobá panská jednota byla rozdrčena a k rozhodnému slovu přijdou nyní ve všech otázkách národních a státních potomci skutečných táboritů, následovníci mistra Jana Husí, Jana Žižky z Trocnova, Prokopa Holého a Roháče z Dubé.“

Z projevu Kl. Gottwalda v ústavodárném Národním shromáždění dne 10. března 1948.

MANIFESTACE PRACUJÍCÍHO LIDU NA STAROMĚSTSKÉM NÁMĚSTÍ V PRAZE 21. ÚNORA 1948.

„Volám vás všechny k bdělosti a pohotovosti. Volám vás, všechny dobré Čechy a Slováky, vás všechny — dělníky, rolníky, živnostníky a intelektuály — k jednotě a svornosti. Tvořte v obcích, v okresech a v krajích akční výbory Národní fronty z demokratických a pokrokových představitelů všech stran a všennárodních organizací. Zmařte v zárodku jakékoli provokace reakčních agentů. Buďte jednotni a rozhodni — a vaše pravda zvítězí!“

Z projevu Kl. Gottwalda ke shromáždění lidu na Staroměstském náměstí 21. února 1948.

136

KLEMENT GOTTWALD PŘI PROJEVU K LIDU SHROMÁŽDĚNÉMU NA STAROMĚSTSKÉM NÁMĚSTÍ V PRAZE
21. ÚNORA 1948.

137